

Bodó Szabolcs alezredes:

TERÜLETVÉDELMI ERŐK ALKALMAZÁSA AZ ADAPTIVE HUSSARS 2023 GYAKORLATON

DOI: 10.35926/HSZ.2024.3.2

ÖSSZEFOGLALÓ: A 2023. október–november hónapban végrehajtott *Adaptive Hussars 2023* többnemzeti országos kiterjedésű gyakorlatba a Magyar Honvédség önkéntes területvédelmi erőit is bevonták. A tanulmány bemutatja a gyakorlat tervezése során tett lépéseket, az önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) sajátosságaiból adódó kihívásokat, a műveleti fázisban végrehajtott feladatokat, a tartalékos erőknél keletkezett tapasztalatokat, valamint azoknak a tartalékos rendszerre gyakorolt lehetséges hatásait.

KULCSSZAVAK: *Adaptive Hussars, gyakorlat, tartalékos erő*

A SZERZŐRŐL:

Bodó Szabolcs alezredes, főnökhelyettes (Magyar Honvédség Területvédelmi Erők Parancsnokság Kiképzési Főnökség), a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola PhD-hallgatója (ORCID: 0000-0002-3172-8139; MTMT: 10086460)

BEVEZETŐ

2023. október 25. és november 17. között rendezték meg a Magyar Honvédség (MH) által szervezett *Adaptive Hussars 2023* (ADHU 23) többnemzeti országos gyakorlatot, melynek végrehajtásában szinte a teljes magyar védelmi és biztonsági igazgatási rendszer részt vett. A gyakorlat katonai tevékenységének részeként az önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) tartalékos állományának behívására és alkalmazására is sor került annak érdekében, hogy felszínre kerülhessenek a rendszer jelenlegi képességei, valamint annak hiányosságai. A gyakorlat elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén (BAZ), Hajdú-Bihar (HB) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (SZSZB) vármegyék tartalékosaira koncentrált, de Magyarország többi vármegyéjében is százas nagyságrendben hívtak be önkéntes tartalékosokat (ÖT) a különböző aktív alakulatokkal történő közös alkalmazásra.

A gyakorlat tervezésének kezdeti fázisa 2023. augusztus végére datálódott, amikor Magyarország honvédelmi minisztere és a Honvéd Vezérkar főnöke (HVKF) közös feladatsabása alapján a Honvéd Vezérkar Kiképzési Csoportfőnöksége (HVK KIKCSF) megkezdte egy, a Magyarország megváltozott biztonsági környezete által generált összkormányzati gyakorlat tervezését. A kelet-közép-európai térségben lassan két éve zajló orosz–ukrán fegyveres konfliktus közelsége és intenzitása a térség több országát arra készítette, hogy a meglévő védelmi terveit felülvizsgálja, szükség szerint módosítsa, majd tesztelje is. Az MH ehhez egy gyakorlat szervezését látta megfelelő fórumnak, amelynek végrehajtásába polgári és katonai szervezeteket egyaránt bevonnak. A HVK KIKCSF a gyakorlat rövid határidejű tervezéséhez¹ egy *központi*

¹ A NATO-ban megszokott 1–1,5 éves gyakorlattervezési időszak helyett az ADHU 23 esetében két hónap állt rendelkezésre.

tervező csoportot (KTCS)² hozott létre azon stratégiai és középszintű szervezetek bevonásával, amelyek részt vettek a gyakorlat tervezési aktusainak szakmai előkészítésében. Tekintettel arra, hogy dr. Böröndi Gábor vezérezredes 2023. tavaszi kinevezése után kifejezte abbéli szándékát, hogy a tartalékos erők aktív katonai szervezetekkel történő együttes kiképzésére kell törekedni a hazai katonai gyakorlatokon, így nem is volt kérdés, hogy a tartalékos erők is alkalmazásra kerülnek. Az ÖTR tartalékosainak tevékenységét irányító MH Területvédelmi Erők Parancsnoksága (MH TVEP) így az ADHU 23 KTCS tagja lett, munkájával segítve a tartalékos erők integrálását a műveleti erők rendszerébe.

A GYAKORLAT TERVEZÉSI IDŐSZAKA

A gyakorlat tervezési időszaka a *konceptiókialakító értekezlettel* (a gyakorlat kiinduló adatait kidolgozó konferencia)³ vette kezdetét, ahol meghatározták a nagybani elgondolásokat. Így a tartalékos erők vonatkozásában azt, hogy Magyarország északkeleti térsége három vármegyében (BAZ, HB, SZSZB) nagyobb létszámú ÖT-állományt (tervezetten több mint 1000 főt) terveznek bevonni, és őket a különleges jogrendben alkalmazandó gazdasági és anyagi szolgáltatás (GASZ) aktiválásával polgári objektumokban, polgári szolgáltatások igénybevételével alkalmazzák. A tervezési rendezvényen határozták meg azt is, hogy a bevonultatott tartalékos erők feladatai a különleges jogrendben számukra tervezett feladatrendszerek közül kerülhetnek ki. A tervezett nagy létszámú tartalékos bevonultatása az ÖTR részét képező tartalékos jogviszonyok közül az önkéntes területvédelmi tartalékos (ÖTT) állományra korlátozódott, mivel az önkéntes műveleti tartalékos (ÖMT) állomány kisebb létszáma, valamint az önkéntes védelmi tartalékos (ÖVT) állomány szolgálati elfoglaltsága (katonai objektumok valós őrzés-védelme) miatt korlátozottabb alkalmazást tett volna lehetővé. Mindemellett az ország többi térségében kisebb létszámú tartalékos erők behívásával is számolni kellett.

A konceptiókialakító értekezletet követően az MH TVEP parancsnoka úgy döntött, hogy saját *gyakorlattervező csoportot* (GYTCS)⁴ hoz létre, amelybe az MH TVEP törzs egyes szakterületei (személyügy, hadművelet, logisztika, tervezés, híradó-informatika, kiképzés, társadalmi kapcsolatok, kommunikáció), illetve az alárendelt katonai szervezetek szakértőit delegálták. Meghatározták a GYTCS működési és jelentési rendjét, amelynek következtében heti rendszerességgel jelenléti és Skype-kapcsolati tervezői értekezletet tartottak.

Az MH-szintű tervezési fázis következő állomása az *indító tervező konferencia* (ITK)⁵ és – az idő rövidege miatt⁶ – a következő napon megtartott *fő tervezői konferencia* (FTK)⁷ volt, ahol már konkrét kiképzési célokat határoztak meg a tartalékos erőkre vonatkozathatóan:

- az MH TVEP és az alárendelt katonai szervezetek törzsei műveletvezetési képességének ellenőrzése;
- a területvédelmi erők aktív alakulatokkal, közigazgatási szervekkel, valamint társszervekkel történő együttműködésének fejlesztése;
- a katonai döntéshozatali eljárások gyakorlása;

² Core Planning Team (CPT).

³ Exercise Specification Conference (ESC).

⁴ Exercise Planning Group (EPG).

⁵ Initial Planning Conference (IPC).

⁶ Normál esetben a két esemény között több hónap is eltelhet.

⁷ Main Planning Conference (MPC).

- a védelmi és katonai igazgatás, valamint a különleges jogrend idején alkalmazott logisztikai rendszerek (elhelyezés, élelmezés, szállítás, utánpótlás) tesztelése nagy létszámú tartalékos állomány egy időben történő bevonulása esetén;
- kritikus infrastruktúrák védelmével összefüggő feladatok elsajátítása;
- katonai mozgások biztosítása, erők védelme⁸ feladatok ellátása.

A hadművelleti követelmények szerint különleges jogrendben az ÖT-állományt többek között olyan létfontosságú rendszeremlékek, kritikus infrastruktúrák őrzés-védelmében alkalmazhatják, amelyek a polgári és a katonai tevékenységek működőképességéhez elengedhetetlenül szükségesek, így az erők védelme érdekében, katonai erők mozgásának biztosításában, szállítmányok kísérésében vehetnek részt. A felsorolt feladatok közül Kelet-Magyarország térségében mint – a gyakorlat „forgatókönyve”⁹ szerint – fő művelési területen elsősorban a kritikus infrastruktúrák őrzésére, illetve mozgási útvonalak, helikopter-leszállóhelyek biztosítására kellett felkészülni. Az ITK/FTK-n meghatározták továbbá, hogy az érintett három vármegyében összesen 1200 fő ÖTT-katona bevonulatásával kell számolni, amelyhez a GASZ biztosítja a logisztikai támogatást. A KTCS logisztikai szakállománya már ekkor felvetette, hogy a jelenlegi jogszabályi környezetben a GASZ mint logisztikai rendszer nem fog valós biztosítást garantálni, mivel annak aktiválásához és alkalmazásához különleges jogrend kihirdetésére van szükség.¹⁰ Az ország többi térségére is meghatároztak konkrét feladatokat, így például aktív katonai szervezetek tevékenységének közelbiztosítását, nemzetközi katonai kontingens táborának őrzését és szükségrepülőtér biztosítását. A tervezés ezen időszakában határozták meg a gyakorlat fázisait, így a nyugati országrészben a 2023. november 06–12., míg a keleti részen a 2023. november 13–17. közötti időszakot.

Az ITK/FTK-t követően az MH TVEP GYTCS beazonosította az egyes fázisok feladataihoz szükséges területvédelmi erők nagyságát. Az MH TVEP parancsnoka a feladatok elosztásánál alapvetésként kezelte, hogy a területvédelmi ezredek a művelési feladataikat kizárólag a saját illetékességi területükön hajthatják végre. Az ITK/FTK-n meghatározott nyugati országrészben végrehajtásra kerülő, területvédelmi erőkre háruló művelési feladatokra (tábornemeg erősítés – Újmajor; tűzérosztály közelbiztosítása – Bakonykúti; szükségrepülőtér őrzése, erők védelme – Sármellék) a gödöllői székhelyű MH vitéz Reviczky László 1. Területvédelmi Ezred (MH 1. TVE) egy területvédelmi (TV) szakaszt, a kaposvári MH Bauer Gyula 5. Területvédelmi Ezred (MH 5. TVE), a székesfehérvári MH Sipos Gyula 6. Területvédelmi Ezred (MH 6. TVE), a győri MH Klempa Kálmán 7. Területvédelmi Ezred (MH 7. TVE) pedig egy-egy területvédelmi századot vonultatott be. A keleti országrészre meghatározott feladatok (előre nem tervezett kritikus infrastruktúrák védelme BAZ, HB és SZSZB vármegyék területén) biztosítására a nyíregyházi MH vitéz Vattay Antal 2. Területvédelmi Ezred (MH 2. TVE) nagy létszámú tartalékos állomány bevonulatása mellett a szolnoki székhelyű MH Krause Lajos 3. Területvédelmi Ezred (MH 3. TVE) és a szegedi MH Dombay Miksa 4. Területvédelmi Ezred (MH 4. TVE) egy-egy területvédelmi százada behívását rendelték el.

A tartalékos állomány aktiválása kétféleképpen történt: az MH 2. TVE esetén bevonulási parancs közlésével, míg az MH 1. TVE és az MH 3–7. TVE esetén behívóparancs kiküldésével. Utóbbi az ÖTR békeidőszaki eljárása a tartalékos állomány katonai feladatra történő

⁸ Force Protection (FP).

⁹ Scenario.

¹⁰ 2021. évi XCIII. törvény, 5. A GASZ alapvető szabályai.

alkalmazására, ahol az MH az alkalmazást megelőző 60 nappal egy tájékoztatót küld a HM Költségvetési Gazdálkodási és Informatikai Rendszer Ügyfélszolgálati Rendszerén (HM KGIR ÜSZR) keresztül az ÖT-állománynak és munkáltatójának, hogy a rendelkezésre állását igénybe fogja venni.¹¹ A törvény szerint a megszólított ÖT-katonára írásban kérheti a katonai szolgálatának egy későbbi időre történő átütemezését, amennyiben nem tud a meghatározott időben rendelkezésre állni. Azok, akik nem kérik a halasztást, vagy a kérelmüket nem bírálták el pozitívan, a tervezett alkalmazás előtt 30 nappal kézhez kapják a katonai szolgálatra történő behívóparancsot. Az úgynevezett „bekampányolási” eljárás 30–60 napos időkorlátja a jelenleg kihirdetett veszélyhelyzet miatt a felére, tehát 15–30 napra csökkent.

Más volt helyzet az MH 2. TVE esetén alkalmazott bevonulási parancssal, amelyet a különleges jogrend idejére jellemző eljárás alkalmazásával és előzetes tájékoztatás nélkül küldtek ki a katonai szolgálatra történő bevonulás előtt három nappal. A fentebb említett védelemigazgatási rendszer tesztelése miatt alkalmazott háromnapos bevonultatás nagy kockázatot jelentett a tervezés során, mivel az 1200 fős ambíciószinttel fel kellett készülni arra, hogy az alkalmazni kívánt állomány töredéke fog csak a tervezett feladatokra bevonulni munkahelyi, egészségügyi, technikai okokra hivatkozva, valamint arra, hogy bevonulási hajlandóság hiányában nagyobb létszámú állomány fog szerződést bontani.

A gyakorlattervezés következő, egyben utolsó tervezési eseménye a *záró koordinációs konferencia* (ZKK),¹² ahol már csak a gyakorlat végrehajtásának konkrét részleteit kellett egyeztetni.¹³ A jelentősen lerövidült tervezési időszak miatt a HVK KIKCSF úgy döntött, hogy a ZKK is tervezői konferencia lesz, így az ADHU 23 esetén a záró tervezési rendezvény *záró tervezői konferencia* (ZTK)¹⁴ lett. A ZTK-n jelölték ki az őrzés-védelemre kiválasztott kritikus infrastruktúrákat, itt állították össze a fő események és incidensek listáját,¹⁵ amelyben többek között a gyakorlat során alkalmazott alájátszó ellenerő¹⁶ tevékenységét is szabályozták, hogy a gyakorló állomány tevékenységét mérni lehessen. A ZTK-n áttervezték a sármelléki repülőtér aktiválásának az időszakát, amely a kelet-magyarországi művelettel egy időben, az eredetileg tervezettől egy héttel későbbre tolódt.

A ZTK-t követő MH TVEP GYTCS ülésén a nyugat-magyarországi feladatokra behívott ÖT-állomány létszáma nagyságrendileg ismertté vált, így a feladatokhoz rendelt állomány tervezését is meg lehetett kezdeni. A GYTCS számára már ekkor egyértelmű volt, hogy a nyugati térség feladatai többségének helyszínéül szolgáló vármegyékben illetékes MH 7. TVE nem fogja tudni önállóan megoldani a feladatát, tehát számára a Nyugat-Magyarországon települő többi TVE részéről kell vezényelni kiegészítő állományt. A GYTCS megállapította, hogy a sármelléki repülőtér aktiválásának egy héttel történő áttervezése miatt a területileg illetékes MH 5. TVE sem fogja tudni biztosítani önállóan a repülőtér őrzéséhez szükséges századerőt, emiatt a keleti országrészből történő átcsoportosításra lesz szükség.

¹¹ Erről bővebben lásd 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet, 248. § és 254. §.

¹² Final Coordination Conference (FCC).

¹³ Ált-224/197, 71.

¹⁴ Final Planning Conference (FPC).

¹⁵ Main Events List/Main Incidents List (MEL/MIL).

¹⁶ Opposing Force (OPFOR).

A VÉGREHAJTÁS IDŐSZAKA

A végrehajtás időszakára az MH TVEP aktiválta a *Műveletvezetési Központját* (MVKP), amelyet az ADHU 23 teljes ideje alatt működtetett. Az MVKP 7 fős állományában a hadműveleti és a logisztikai szakterület állandó, míg a többi szakterület készenléti szolgálatot látott el. Az alárendelt katonai szervezetek hasonló rendszerben, de kisebb létszámban (2-3 fő) működtették saját *vezetési pontjaikat* (VP).

Tekintettel arra, hogy az ÖTR-ben lévő ÖT-állomány összekovácsoltsága és felkészültsége jelentősen elmarad az aktív katonai szervezetek állományának felkészültségétől, az alkalmazni kívánt területvédelmi erők számára a műveleti feladatok ellátása előtt célfelkészítést kellett betervezni. A célfelkészítés során a résztvevők begyakorolták az őrszvédelemhez szükséges őrszolgálati ismereteket, biztosítási és járőr-feladatokat, a fegyverhasználat szabályait, átismételték a fegyverfogásokat, a szolgálat ellátásához szükséges egészségügyi ismereteket, az ellenőrző-áteresztő pont (EÁP) működtetését. A célfelkészítés Bakonykúti, Szolnok, Békéscsaba, Tiszasziget, Miskolc, Debrecen, Hajdúnánás településeken történt 2023. október 30. és november 4., valamint november 6–11. között az alábbi létszámokadatokkal:¹⁷

1. táblázat A TVE-k létszámadatai az ADHU 23 gyakorlaton (Szerkesztette a szerző)

Katonai szervezet	Tervezett létszám	Bevonult	Bevonulási hajlandóság
MH 1. TVE	30 fő	43 fő	143%
MH 2. TVE	1200 fő	239 fő	20%
MH 3. TVE	100 fő	87 fő	87%
MH 4. TVE	100 fő	106 fő	106%
MH 5. TVE	100 fő	44 fő	44%
MH 6. TVE	100 fő	47 fő	47%
MH 7. TVE	100 fő	101 fő	101%
Összesen	1730 fő	667 fő	38%

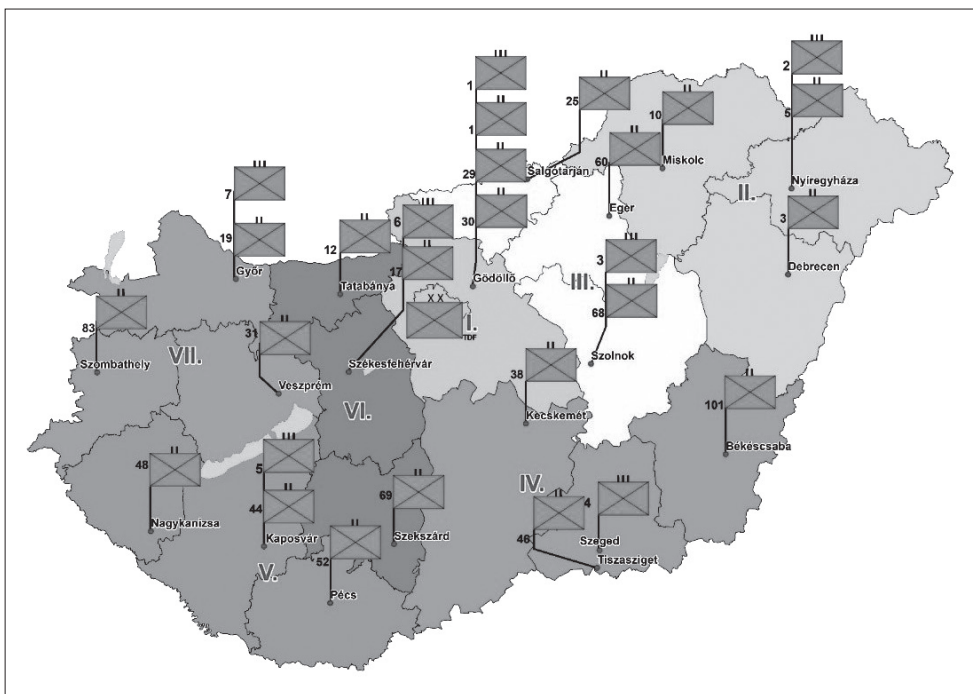
A felkészítést követően, november 5-én került átalárendelésre az MH 7. TVE – az MH 1. TVE és az MH 5–6. TVE-k tartalékos állományával megerősített – területvédelmi százada az MH Klapka György 1. Páncélosdandár (MH 1. PCDD) alárendeltségébe. Az MH 1. PCDD a TV-század egy szakaszát a Panzerhaubitze 2000 (PzH 2000) önjáró tüzérosztály közelbiztosítására Bakonykúti löterén, míg két TV-szakaszt az Újmajor bázison települt többnemzeti kötelék táborának megerősítésére alkalmazta (az 1. ábrán a közepes körrel jelölt térség). A területvédelmi erők itt gyakorolták az MH műveleti erőivel és más nemzetek katonáival történő együttműködést, valamint betekintést kaphattak a Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program (HHP) keretében beszerzett PzH 2000 önjáró tarackkal felszerelt alegység tevékenységébe. A nyugat-magyarországi TVE-k alkalmazásra nem kerülő területvédelmi állományát visszacsoportosították a saját bázisára, ahol a továbbiakban készenléti szolgálatot látott el.

2023. november 10-én az MH 3. és 4. TVE állományából egy TV-századot csoportosítottak át az MH 5. TVE bázisára, hogy november 13–17. között az MH Szentgyörgyi Dezső

¹⁷ Az adatok az MH TVEP nyilvántartása szerint kerültek feltüntetésre.

101. Repülődandár (MH 101. RDD) által működtetett szükségrepülőter őrzésvédelmét ellátja (az 1. ábrán a legkisebb körrel jelölt térség). A feladat hatékony végrehajtása érdekében helyszíni felkészítés is zajlott az MH 101. RDD vezetésével. A 24 órás rendszerben, három váltásban végrehajtott kötött formájú harc feladat a tartalékos állomány számára új és hasznos tapasztalatokkal bír.

Az MH 2. TVE 2023. november 13-án került átalárendelésre a HVK Előretolt Vezetési Pontjához (EVP), ahol annak közelbiztosítását hajtották végre, őrzésvédelmi feladatokat láttak el az MVM Balance Zrt. Sajószögedi Gázturbinás Erőművében, a MOL Logisztika Nyrt. tiszaújvárosi telephelyén és a nyírbogdányi üzemanyag-tárolójában, valamint különböző felvonulási utak, útszakaszok és helikopterleszállók biztosítási feladatait is végrehajtották (az 1. ábrán a legnagyobb körrel jelölt térség). Az EVP tevékenységét irányító MH Szárazföldi Parancsnokság (MH SZFP) parancsnoka a gyakorlatot követően levélben köszönte meg az MH 2. TVE tevékenységét, és kiemelte a területvédelmi állomány motiváltságát és nyitottságát az aktív alakulatokkal történő hatékony együttműködésre.

1. ábra Tartalékos erők alkalmazása az ADHU 23 gyakorlaton (Szerkesztette a szerző)

A gyakorlat végét jelző közlést¹⁸ 2023. november 17-én adták ki, amelyet követően az átalárendelt katonai szervezeteket visszarendelték az MH TVEP vezetési rendszerébe. A távolabbi helyőrségekben lévők megkezdték a békehelyőrségekbe történő visszacsoportosításokat, ahol végrehajtották a felszerelések és a fegyverzet karbantartását, majd az állomány passziválásra¹⁹ került.

¹⁸ End of Exercise (ENDEX).

¹⁹ Az aktív szolgálatból történő elbocsájtás, amely után az ÖT-katona visszatér a polgári életébe.

A TERÜLETVÉDELMI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

Bevonulási hajlandóság

Az 1. táblázatból látható, hogy a tervezett és a ténylegesen katonai szolgálatra bevonult állomány létszámában eltérések mutathatók ki, ennek elemzését azonban két részben kell megtennünk. Az 1. TVE és a 3–7. TVE-k esetében a békerend szerinti, tehát az eddig megszokott módszerrel, behívással történt az állomány megszólítása (a már említett bekampányolási eljárás szerint). Ebben az eljárásban a behívott, amennyiben indokolni tudja, hogy miért nem tud bevonulni, halasztási kérelemmel élhet az MH felé, így lényegében mentesítést kaphat a szolgálat ellátása alól. A kérelmekben a tartalékosok általában a munkahelyi és iskolai elfoglaltságokon, valamint a pillanatnyi egészségügyi problémákon túl sokszor hivatkoznak a meg nem oldható családi elfoglaltságokra. A kérelmek elbírálásánál az MH általában méltányolja azokat, mivel szem előtt tartja, hogy az ÖT-katona elsősorban civil állampolgár, aki önkéntes alapon, a szabadideje terhére vállalja a katonai szolgálatot.

Ennek függvényében a békeidőszaknak megfelelően behívott tartalékos állomány 80% feletti bevonulási hajlandósága jónak tekinthető, de az egyes TVE-k közötti jelentős eltérések miatt országos következtetést nem lehet levonni. A behívást korlátozta, hogy a potenciálisan behívható állományból nem szólították meg az iskolarendszerű képzésekben tanuló tartalékos állományt, mivel az ő behívásuk ésszerűen a szorgalmi időszakon kívülre van tervezve. További korlátozó tényező volt az is, hogy csak azokat szólították meg, akik már teljesítették a modulrendszerű tartalékos alapfelkészítést vagy az egységes alapkiképzést.²⁰

Az MH 2. TVE esetében egy békétől eltérő, különleges jogrend időszakára meghatározott eljárással alkalmazták a tartalékos állományt, amikor előzetes tájékoztatás nélkül, a katonai szolgálatot megelőző három munkanappal kapták kézhez a bevonulási parancsot.

Az MH 2. TVE esetében bevonulási paranccsal bevonult 20%-os létszám előzetesen nem tekinthető rossz eredménynek, mivel a gyakorlat idején a jogszabályi környezet nem tért el a normál békeidőszaki alkalmazástól, tehát az ország nem állt át különleges jogrendi időszakra. Ez azt jelenti, hogy a megszólított tartalékos állomány bevonulása a munkáltatójától is függött. Jelentősen befolyásolta a bevonulási arányt az a tény is, hogy a bevonulási parancs kézhezvétele és a bevonulás között csupán három munkanap volt. Ez egy különleges jogrendben működőképes rendszer, ahol a munkáltató támogatása nélkül is végrehajtható a bevonulás. Tapasztalatként azonban felszínre került, hogy az ÖT-állomány „meg nem jelenésének” szankcionálása egyik jogrendben sincs részletesen szabályozva (ellenben a hadköteles állománnyal),²¹ így a jövőben szükséges e joghézag kiküszöbölése.

Érdekességképpen itt érdemes párhuzamot vonni egy korabeli „statisztikával”, amelyet Görgey Artúr az 1848/49. évi szabadságharcot követően vetett papírra: „*Szolnokon volt legelőször alkalmam a magyar viszonyoknak a mélyére pillantani – és fájdalom! ki kellett ábrándulnom. Én azt vártam, hogy minden hazámfia, mint jómagam, hasonló mértékben lelkesül annak érzetétől, hogy a haza megmentéséért mindenét fel kell áldoznia. Egész bizomnyal azt vártam, hogy az ország összes magyarajkú lakossága fel fog kelni, mint egy ember, mihelyt a haza földének és mindannak, amiért az oly drága és kedves előttünk,*

²⁰ A tartalékos alapfelkészítés kétnapos modulokból épül fel, amely igazodik a kiképzendő polgári életéhez, lehetőségük van azonban azt egybefüggően is végrehajtani.

²¹ 2021. évi CXL. törvény.

védelmére szólítják... A családos, valamint a birtokos nemzetőr előtt gyakran már az is terhesnek látszott, hogy ő saját tűzhelyét hagyja el, az ellenséghez közelebb lakó honfitársa tűzhelyének megvédése végett. Ilyenkor komoly patkossal a tulajdon becses személyük iránti sokkal szentebb önfenntartási kötelességre utalva, határozottan vonakodtak a haza ellenségei ellen kivonulni... Előleges számítás szerint ezen kerület mozgó nemzetőreinek számát körülbelül 5000-re tervezték, kik (amint beszéltek) már harczra készen állanak, hogy beosztásuk után egy kevéssé begyakoroltatván, az ellenség ellen induljanak. De ezen hivatalosan kimutatott 5000 emberből egy egész hónap alatt alig tudtam 700-at összeszedni, kik között a valódi önkéntes alig haladta meg a százat!”²² A fenti idézetből is látható, hogy a bevonulási hajlandóságra vonatkozó tapasztalatok nem napjaink sajátja, azok korábban is befolyásolták a hadviselési eljárásokat. A Görgey által említett 5000/700 fős arány 14%-os, az önkéntes alapú 100 fő csupán kétszázalékos bevonulási hajlandóságot jelentett 1848-ban, valamint az „indokok” is hasonlóak voltak, mint napjainkban.

Tekintettel arra, hogy a be nem vonultak többsége a munkáltatókra és az idő rövidségére hivatkozott, ezért a bevonultatási rendszer egyik lehetséges fejlesztési iránya a munkáltatók minél nagyobb számú tartalékos alkalmazásában való érdekeltté tétele, és alkalmazás esetén hatékonyabb kompenzálása lehet. A munkáltatók kompenzálása az ÖTR létrejötte óta napirenden lévő kérdés. A külföldi minták tanulmányozásával megállapíthatjuk, hogy Magyarországon az Amerikai Egyesült Államokban működő, a munkáltató hazafiságára alapozó rendszer nem lehet megoldás, mivel a magyar munkaerőpiac jelentős része külföldi tulajdonosok kezében van, így nem érdekelt a tartalékos szolgálat támogatásában. A témában másik végletnek tekintett, az anyagi kompenzáláson alapuló, a munkáltatót támogató brit rendszer közelebb áll a magyar viszonyokhoz, de nem alkalmazható automatikusan.²³ Ezek vizsgálatával egy nemzeti sajátosságokra épülő saját rendszer kiépítése szükséges, amihez a legszenzitívebb profitorientált gazdasági szektor számára többek között adókedvezmények biztosítása lehet az egyik megoldás.

A behívási rendszer fejlesztése érdekében újra kell gondolni, hogy az ÖTR-ben mire vonatkozik az önkéntesség elve. Az önkéntesség a jelenlegi rendszer teljes szolgálati ideje alatt korlátozza az erők alkalmazását, mivel a tartalékos katona a szolgálata idején bármikor, jogkövetkezmény nélkül elállhat a szolgálatteljesítéstől. A jövőben az önkéntesség elvét a szerződéskötésnél célszerű elsősorban alkalmazni, szolgálatvállalás esetén szigorúbb szerződésbontási feltételeket ajánlatos alkotni. A szerződésbontási feltételek megalkotásánál – a valós és méltányolható indokoktól eltekintve – szigorú visszatérítési kötelezettséget kell megfogalmazni a vállalását nem teljesítő szerződésbontóval szemben.²⁴

A toborzó és megtartó erő

A tartalékos erők hatékony alkalmazásához és megtartásához az MH-nak két fontos dolgot kell szem előtt tartania és működtetnie: egy valós értéket képviselő motivációs rendszert és a tervezhetőséget. Közvetlen anyagi eszközökkel (szerződéskötési díj, rendelkezésre állási díj stb.) az MH nem tud jelentős létszámot megszólítani, ellenben ha olyan motivációs elemeket dolgoz ki, mint például a 25–30 éves kor közöttiek számára személyi jövedelemadó (szja)

²² Görgey 1911, 3–4.

²³ Kladek 2007, 13–14.

²⁴ Javaslatom szerint a folyamatosan, elfogadható indoklás nélkül be nem vonuló tartalékos személyeknek legalább a rendelkezésre állási díj vonatkozásában lenne visszatérítési kötelezettsége.

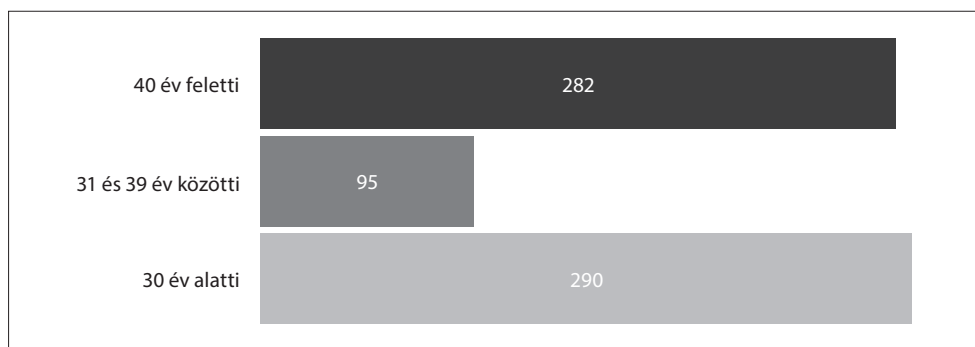
alóli mentesség, akkor ez a létszám jelentősen emelkedhet. E javaslat esetén a munkavállaló 30 éves koráig szja-mentessé válhatna,²⁵ ami komoly motivációt jelentene.

A másik fontos szempont a tartalékos állomány alkalmazásának a tervezhetősége. Az elsősorban polgári életet élő tartalékos katonák tervezett alkalmazását az MH-nak legalább egy naptári évre előre pontosan meg kell tudnia tervezni, és azt az érintett számára előre biztosítani kell.²⁶ Ennek megvalósulása esetén a tartalékos katona szolgálatba lépése előtt sok akadály elhárulna, így mindkét fél számára optimális körülményeket teremtené. Az ADHU 23 gyakorlat végrehajtása ennek a tervezhetőségi kritériumnak nem felelt meg, mivel a behívottak és elsősorban a bevonultatottak esetében még a békeidőszakban megszokott határidőket sem vették figyelembe.

A tartalékos létszám számottevő növelése érdekében az MH-nak át kell térnie az „érzelmi alapú” toborzásról (hazaszeret, kihívás, közösségbe tartozás érzése) a „racionális alapú” toborzásra. A tartalékos állomány számottevő létszámnövekedéséhez az MH-nak azokat a célcsoportokat kell megszólítani és a szolgálatot vonzóvá tennie, amelyek egyébként nem akarnak aktív katonai szolgálatot vállalni. Számukra olyan motivációs elemeket kell biztosítani, amelyek hatására a potenciális tartalékos jelölt racionális döntést hoz, és így vállalja az önkéntes katonai szolgálatot.²⁷

A tartalékos erők magas korfája

A gyakorlat során látható volt a tartalékos erők életkori differenciáltsága, amelyet az alábbi ábra is szemléltet.²⁸

2. ábra A tartalékos erők életkori megoszlása az ADHU 23 gyakorlaton (Szerkesztette a szerző)

A 30. életév alatti életkor a katonai szolgálat szempontjából az ideális korosztály, amely egészségügyileg és fizikailag leginkább meg tud felelni a katonai szolgálattal szemben támasztott elvárásoknak. Mobilitás szempontjából is ez a korosztály tűnik a leginkább megfelelő célcsoportnak, mivel itt még kisebb számban jelenik meg a családi elköteleződés.

²⁵ 25 év alatt minden fiatal, valamint 25–30 év között gyermeket vállaló nők már most is szja-mentesek.

²⁶ Jelenleg is szabályozva van az alkalmazással kapcsolatos tervezés, de az évente többször, rövid idő alatt változó feladatok annak valós végrehajtását nem teszik lehetővé.

²⁷ Ennek lényegét a kereskedelemben is látott akciókhoz (pl. Black Friday) tudnám hasonlítani, ahol a kínált kedvezmények olyan mértékűek, hogy még azok is vásárolnak a termékből, akik eredetileg nem akartak.

²⁸ Az adatokat az MH TVEP biztosította.

E korcsoport a következő öt-tíz évben még hasonló fizikai és egészségügyi kondíciókkal állhat az MH rendelkezésére.

Árnyaltabb a kép a 31–39 éves korosztály esetében, ezt minden szempontból átmeneti korcsoportnak tekinthetjük. E korcsoportot a fizikai és az egészségügyi stagnálás jellemzi, amely már kihatással lehet a szolgálat ellátására is. Az állomány többsége ebben a korosztályban alapít családot,²⁹ ami a bevonulási hajlandóságra lehet hatással, ezt a 2. ábra is jól szemlélteti.

A 40 év feletti korosztály esetében ismét nagyobb a bevonulási hajlandóság, amit szintén családi szempontokra vezetnek vissza. Meglátásom szerint ez a korcsoport könnyebben tud hosszabb-rövidebb időre kiszakadni a családi környezetből, valószínűsíthetően az idősebb gyermekek önállósága okán, esetükben azonban korlátozottabb alkalmazással kell számolni a már megjelenő fizikai és egészségügyi problémák miatt. Nem véletlen, hogy a sportolók többsége ebben a korban már befejezi az aktív sportolói pályafutását,³⁰ mivel a szervezet már nem úgy reagál a fizikai terhelésre, mint fiatalabb korban.

Ideális esetben az ábrán egy piramis képét kellene látnunk, amely azt jelentené, hogy több a fiatal tartalékos az ÖTR-ben, mint az idősebb. Az ábra képe közép- és hosszú távon okozhat nehézségeket, ha a természetes fluktuáció során az ÖTR-ből távozó idősebbek helyett nem sikerül megfelelő létszámban fiatalabb állományt toborozni.³¹

A szakfelkészítés hiánya

A korábban említett célfelkészítések szervezése indokolt volt, mivel a behívott állomány összekovácsolása mellett el kellett sajátítaniuk azokat az eljárásokat, amelyek az aktív alkulatokkal történő együttműködésben szükségesek voltak. A célfelkészítések elérték a tervezett kiképzési célokat, mivel az elsajátított ismereteket és fogásokat az érintett tartalékos állomány eredményesen alkalmazta a gyakorlat műveleti fázisában. A felkészítésre tervezett idő csökkenthető lett volna abban az esetben, ha a tartalékos állomány már rendelkezik lövész-szakkiképzéssel.

A tartalékos állomány hadműveleti követelmények szerinti feladatainak ellátásához (lövész)³² szakfelkészítési programot szükséges kidolgozni. E program alapján szervezett szakfelkészítéseket úgy kell végrehajtani, hogy az igazodni tudjon az elsősorban polgári foglalkozásokat végző és civil életet élő tartalékos állomány életviteléhez, így több, legfeljebb kétnapos intenzív felkészítésre korlátozódjon. Az ÖT-állomány évi kiképzéséhez 15 nap áll rendelkezésre, így egy ÖT lövész-szakfelkészítése 7×2 napos, alkalmanként legalább 20 kiképzési óra időtartamú, tematikus összevonások szervezésével végrehajtható.

A különleges jogrend idején alkalmazott logisztikai rendszerek gyakorlása

Az ADHU 23 gyakorlathoz hasonló, nagyobb létszámú tartalékos erő alkalmazása során szükséges a GASZ használata. A térben kiterjedt, nem csak honvédségi objektumokban történő alkalmazás, valamint a műveleti alakulatok leterheltsége megköveteli a polgári

²⁹ A házasságkötések főbb mutatói.

³⁰ Lenténé 2016, 19.

³¹ Az MH TVEP nyilvántartása szerint a korfára vonatkozó tendencia az egész ÖTR-ben is megfigyelhető.

³² A jelenlegi elgondolás szerint az önkéntes területvédelmi tartalékosok nem tagozódnak fegyvernemi vagy szakcsapat bontásban, alapvetően mindenki lövész, ezért javaslom a lövész-szakfelkészítési program összeállítását.

szolgáltatások igénybevételét. Ez a jelenlegi, békeidőszaki jogszabályi környezetben nem használható teljes spektrumában, így az ADHU 23 során is csak korlátozottan volt elérhető ez a típusú ellátó szolgáltatás. Az MH-nak a GASZ-ra épülő ellátási rend folyamatos fenntartásának ellenőrzésére van szüksége ahhoz, hogy a különleges jogrendi időszakra egy jól működő, bejártott rendszeren keresztül egészülhessen ki a saját logisztikai támogató képessége. Ennek a monitorozására jó lehetőséget kínálhat a tartalékos rendszer békeidőszaki alkalmazása, akár kiképzésről, akár békeidejű alkalmazási feladatokról legyen is szó. A tesztelés során feltárt hiányosságokat még a békeidőszakban ki kell küszöbölni, hogy az egyébként is bonyolult különleges jogrendi időszakban már egy jól működő rendszerként lehessen azt alkalmazni. E célok eléréséhez jogszabályok sokaságát kell módosítani, ami egy önmagában is hosszadalmas eljárási folyamat, így azt minél előbb szükséges megkezdeni.

Egységes kép kialakítása

Az együttes alkalmazás során szemmel látható volt a különbség az aktív és a tartalékos alakulatok között. Itt nem a felkészültségből adódó jelekre gondolok, hanem az egyéni fegyverzetből és felszerelésekből következőkre, ami azon túl, hogy nem mutat egységes és erős képet a külvilág számára, még az interoperabilitást is korlátozza. Az MH aktív alakulatai esetében már megtörtént az átfegyverzés, melynek következtében szinte kizárólag a CZ fegyvercsaládból származó fegyverekkel vannak ellátva, így a gyakorlat során is az aktív állomány egyéni lőfegyvere a BREN 2 gépkarabély volt. Ezzel szemben a gyakorlatba bevont területvédelmi tartalékos állomány – a többi tartalékoshoz hasonlóan – AK–63 gépkarabélyokkal látta el feladatát. A szemmel láthatóan modernebbnek látszó BREN 2 és a „klasszikus” AK–63 gépkarabélyok kezelhetőség és megbízhatóság szempontjából is vita tárgyát képezhetik, beleértve azt is, hogy a kevesebb felkészülési idővel rendelkező tartalékos állomány számára napirendre kell-e venni az átfegyverzést. Mindezek figyelembevételével kijelenthetjük, hogy a tartalékos erők átfegyverzését is közép- és hosszú távon (3–5 év) tervezni szükséges. Ennek elsősorban logisztikai okai vannak, mert hosszú távon nem fenntartható, hogy az MH-ban két különböző rendszerű fegyver van rendszerezítve. Az átfegyverzés logisztikai vetülete mellett szükséges a tartalékos erők kiképzési rendszerét is hozzáigazítani.

A tartalékos alegységek kollektív fegyverekkel történő ellátása

Az ADHU 23 gyakorlaton területvédelmi erőkkel ellátott műveleti feladatok (kritikus infrastruktúrák védelme, területbiztosítási feladatok, erők védelme) hatékonyabb végrehajtásához elengedhetetlen a területvédelmi erők kollektív fegyverzetrel történő ellátása. A gyakorlat során e feladatokat kizárólag gépkarabélyokkal látták el a területvédelmi alegységek, ami „éles” helyzetben nem feltétlenül felel meg a műveleti követelményeknek. A jelenleg csak gépkarabéllyal ellátott területvédelmi alegységek horizontálisan korlátozott harcképességekkel rendelkeznek, mivel csak az élőerő (gyalogosok) elleni harchoz van megfelelő képességük, míg a gép- és harcjárműves féllel szemben nincs. Vertikálisan (légi célok ellen) még ennél is korlátozottabb a harcképességük, mivel a minimális légvédelmi képességet jelentő géppuskával (légvédelmi állvánnyal vagy anélkül) sem rendelkeznek. Kijelenthetjük, hogy kollektív fegyverek nélkül a területvédelmi feladatokat jelentősen korlátozottan lehet csak végrehajtani. Megítélésem szerint rajonként szükséges legalább egy-két géppuska és egy kézi

páncéelhárító gránátvető rendszeresítése, amelyek megléte esetén a kiképzési rendszer átalakítása is szükségessé válik. Kollektív fegyverek megléte és az arra megfelelően felkészített tartalékos állomány esetén a parancsnoki állomány harcászati lehetősége is szélesedik, mivel azok nemcsak a meglévő alegységkötelék harcában alkalmazhatók, hanem mint támogató csoportosítás is. Ennek megfelelő alkalmazásukhoz az ide vonatkozó harceljárásokat is ki kell dolgozni a területvédelmi erők számára.

A tartalékos erők mozgékonyságának növelése

Az ADHU 23 gyakorlaton alkalmazott területvédelmi erők mobilitását jelentősen korlátozta, hogy nem rendelkeznek saját gép- és harcjárművekkel, vagy csak nagyon korlátozott darabszámban vannak azokkal ellátva. A nagyobb kiterjedésű infrastruktúrák védelme, továbbá a kijelölt nagyobb méretű területek biztosítása során nem elhanyagolható szempont, hogy az egyes felállítási helyek közötti gyors mozgás és mobilitás hogyan befolyásolja a területvédelmi erők reagálóképességét és alkalmazhatóságukat. Jelenleg a területvédelmi alegységek nem rendelkeznek megfelelő számú olyan könnyű terepjáró gépjárművekkel, amelyek növelhetik az alegységek harcértékét, csupán az adminisztratív menetek végrehajtására vehetnek igénybe elsősorban más alegység által biztosított szállítóeszközöket. Ezért a területvédelmi alegységeket el kell látni olyan terepjáró gépjárművekkel, amelyek dinamikus mozgást biztosítanak a feladat-végrehajtásban részt vevő állomány számára.

Az aktív és tartalékos állomány együttes gyakoroltatása

A jövőben szükséges az aktív és a tartalékos állomány együttes gyakoroltatása annak érdekében, hogy az együttműködési képesség tovább fokozható és sikeres legyen. Ez mindkét fél részéről további erőfeszítéseket követel, viszont hosszú távon a megszerzett hasznos tapasztalatok beépíthetővé válnak koncepcionális szinten is. A tartalékos állomány számára ez az együttműködés kiképzési lehetőségeket is rejt magában, amivel a felkészültségük növelhető, az alkalmazási lehetőségeik pedig szélesíthetővé válnak.

ÖSSZEGZÉS

Az ADHU 23 gyakorlat az elmúlt 30 év legnagyobb összkormányzati gyakorlata volt, amelyben a rendszerváltás óta nem vett részt a magyar közigazgatásból ilyen sok szereplő. Az MH részvételének tervezésekor – a gyakorlat jellegéből adódóan – egyértelmű volt, hogy a tartalékos állomány is bevonásra kerül. A gyakorlat végrehajtása során számos tapasztalat és megállapítás született, ezeket az ÖTR fejlesztése során fel kell használni. E tapasztalatok az Amerikai Egyesült Államok hadereje által használt ún. DOTMLPFI³³ képességösszszetevők szerinti értékelési mutató minden elemét érintik, tehát kijelenthetjük, hogy az ADHU 23 gyakorlaton szerzett tapasztalatok komplex módon hatnak az ÖTR-re.

A tapasztalatok között megtalálhatjuk a doktrinális javaslatokat (szakkiképzési program létrehozása, a tartalékosok alkalmazására vonatkozó saját harceljárások kidolgozása), a szervezet módosítására vonatkozókat (kollektív fegyverkezelői beosztások rendszeresítése), a felkészítésre vonatkozókat (szakkiképzések megkezdése), logisztikai tapasztalatokat

³³ Doctrine, Organisation, Training, Material, Leadership, Personnel, Facilities, Interoperability.

(a GASZ békeidőszakban történő tesztelése), vezetési elveket, eljárásokat érintőket (a kollektív fegyverek csoportosítása, alkalmazási lehetőségek megfogalmazása) és az együttműködésre vonatkozó javaslatokat (aktív és tartalékos együttműködésből adódó lehetőségekkel).

Összességében megállapítható, hogy az ADHU 23-hoz hasonló összkormányzati gyakorlatok a jövőben is hasznos kiképzési rendezvényeknek bizonyulhatnak, ahol minden résztvevő fél olyan tapasztalatokat szerezhet, amelyek „éles” helyzetben kamatoztathatók és eredményre vezethetnek. Az ilyen gyakorlatokon feltárt hibákat a gyakorlatot követően azonosítani szükséges, majd törekedni kell azok kiküszöbölésére. A kiküszöbölést követő változtatásokat gyakorlati körülmények között ismét tesztelés alá kell vonni, hogy az elméletben megfogalmazott módosítások gyakorlatba történő átültetése működőképes-e az összkormányzati rendszer szempontjából.

A megváltozott biztonsági környezetünkben tehát ki kell használni minden olyan lehetőséget, ahol revízió alá vonhatjuk az MH képességeit, hogy azt békétől eltérő időszakban a lehető leghatékonyabban alkalmazhassuk. Ehhez nyújthatnak segítséget a jövőben az ADHU 23-hoz hasonló kiképzési rendezvények.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2021-93-00-00> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 01.)
- 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről. <https://njt.hu/jogszabaly/2021-140-00-00> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 01.)
- 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300009.hm> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 01.)
- A házasságkötések főbb mutatói. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0016.html (Letöltés időpontja: 2023. 11. 01.)
- Ált-224/197 *A Magyar Honvédség gyakorlattervezési kézikönyve*. MH HFKP kiadványa, 2017.
- Görgey Artúr: *Életem és működésem Magyarországon az 1848. és 1849. években*. Franklin Társulat, Budapest, 1911.
- Kladek András: *Önkéntes Tartalékos Rendszer és munkáltatói támogató rendszer*. Doktori (PhD-) értekezés, ZMNE HDI, 2007.
- Lenténé Puskás Andrea: *A sportolói karrier és a tanulmányok összehangolásának lehetőségei és kihívásai a Debreceni Egyetemen*. Doktori (PhD-) értekezés, Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi Kar, Debrecen, 2016.